

Yeniden Birlikte Olurken

Geçen yıllarda olduğu gibi bu yıl da yayınıma Temmuz başlarında ara vermiştik. Yoğun çalışmalarımız yanında, araya ramazan ve bayram günlerinin girmesi dolayısıyla Akademik Sayfalar'ın yayımı iki hafta kadar gecikti. Okuyucularımızdan özür diliyoruz. Konya ve kültür ağırlıklı yayınıma bazı özel sayılarla devam edecek. Okuyucularımızın ilgi ve desteği bize güç veriyor.

Konya tarihî bir şehir, bir başkent, birçok medeniyeti bağrında barındırıyor. Fakat son yüz yıl içerisinde Konya çok değişti. Yöneticilerin bilgisizliği ve duyarsızlığı yüzünden tarihî doku tamamen yok oldu. Türkiye'de eşi az bulunan Konya surları yerle bir edildi. Konya artık ne bir Selçuklu ve ne de bir Osmanlı şehri. Sadece beton yığınlarından ibaret bir ucube. Bazılarına göre de Konya modern bir şehir. Modernlikle tarihîliği biri birine karıştırmamak gerekir.

1967 yılında Süheyl Ünver Hoca'nın "Yetmiş Yıl Önce, Konya" başlıklı yazısında ifade ettiği, "Bundan yetmiş sene önce, sanki düşman eline geçmiş gibi idarecilerin bilgisizlikleri ve kültürsüzlüklerinden tahribi-ne göz yumulmuş şehirlerimizden birisi de Konya'dır... Hâlâ bu eski anlayışsızlıklarımız bugün de yalnız Konya'da

M. Ali UZ

değil bütün Türkiye şehirlerinde devam ediyor." düşüncesine katılmamak mümkün değil. Acı ama maalesef gerçek bu.

Bütün özellik ve güzellikleri ile eski Konya'yı tanıyan insan sayısı da her geçen gün azalıyor. Bu düşüncelerle eski Konya ve tarihî dokusu ile ilgili bir dizi yazıya başlamanın faydalı olacağını düşündüm.

Allah müsaade ederse yakında yayınıma başlayacağımız bu yeni dizinin başlığı, "Adım Adım Eski Konya" olacak. Hatıralar, eski Konya fotoğrafları ve bilgi kırıntıları çalışmamızın kaynağını teşkil edecek. Bu çalışma geleceğe bırakacağımız en büyük armağan bu olacaktır.

Bir de yok olan hatıralar meselesi var. Bu konuda da büyük bir ihmal söz konusu. Giden hatıralarıyla birlikte gidiyor. Kimse hatıralarını yazıya geçirmiyor. Nice canlı tarihleri hatıralarıyla birlikte toprağa verdik. Bugüne kadar kimse de bu konu üzerine eğilmedi. Zararın neresinden dönersen kâr hesabı, yapacağımız işlerden birisi de yaşı sekseni, seksen beşi aşmış Konyalıların çeşitli konulardaki hatıralarını kayıt altına almaya çalışmak olacaktır. Aslında bu bir ekip çalışmasıdır. Bu sebeple bütün yazar arkadaşlarımızı bu önemli konuya eğilmeye çağırıyorum.

Selâm ve dua ile...

SİLLE AYA ELENİ KİLİSESİ

Başlangıçta bu yazıyı daha bilimsel bir dille yazmayı düşünürken, sizleri sıkımsamak ve daha önce pek çok yerde aynı şeylerin tekrar edilmesinden dolayı, teknik terimleri bırakarak, farklı bir dil kullanmaya karar verdim. Bildiğiniz gibi Sille son yıllarda gerçekleştirilen çalışmalar ile Konya'nın turizm hayatını yönlendirecek bir konuma ulaşmaktadır.

Gerek Bizans, gerekse de Osmanlı dönemine ait çok değerli yapılara ev sahipliği yapan Sille'de, en çok tanınan yapı da kuşkusuz Aya Eleni Kilisesi'dir. Şu anki pek iyi olmayan durumuna ve bir tanıtım faaliyeti gerçekleştirilmesine rağmen her yıl azımsanmayacak bir ziyaretçisi olan bu yapının önemi acaba nedir? Sırf kilise olması bu kadar ziyaretçiyi getiriyorsa neden Akşehir ve Karaman merkezindeki kiliselere yeterli ziyaretçi bulunamamakta?

Bu soruların cevaplanmasındaki en kritik noktada yalnız Konya değil Türkiye'nin hemen her yerinde benimsenen şu görüş bulunmaktadır. Ülkemizde ne yazık ki tarihî eser niteliğinde olan kiliselerin tamamı Osmanlı tebaasında yaşayan Rum ya da Ermeni halka mal edilir ve özellikle 18-19. yüzyılda yapılmış olan kiliselerle bir tutulmaktadır. Etnogra-

fik nitelikte olan ve geç tarihte yapılan bu kiliseler de tabii ki çok önemlidir ve döneminin tarihi ve kültürüne ışık tutarlar. Mesela Akşehir'deki kilise ile Karaman'daki Çeşmeli Kilise bu döneme ait güzel örneklerdir. Fakat bu geç dönem yapıları, erken ve orta Bizans dönemlerinde yapılan kiliseler ile aynı değillerdir.

Sille Aya Eleni Kilisesi'nin yapım tarihi, iç kapısı üzerindeki kitabeye göre 327 yılıdır. Üstelik yapı sıradan bir kişi tarafından değil Roma İmparatorluğu'nun en önemli imparatorlarından Konstantin'in annesi Helene tarafından, Kudüs'e yaptığı hac yolculuğu vasıtasıyla yaptırılmıştır. Kilise, mevcut tarihinin 4. yüzyıla inmemesi ve geç dönemdeki yoğun onarımlar yüzünden birçok kişi tarafından 19. yüzyıla tarihlendirilmiştir. Fakat son yıllarda yapıda karşılaşılan bazı izler kilisenin Orta Bizans Dönemine ait olduğunu göstermektedir.

Yapı, sadece tarihi ve yaptırını bakımından önemli değil, içinde barındırdığı sanat eserleri ile de diğer yapılardan ayrılmaktadır. İkinci giriş kapısı üzerinde yer alan kitabenin önemli aziz resimleri ile vurgulanmasının yanında burada kullanılan dil ile de dikkat çekmektedir. Yabancıların bilinçli bir şekilde önem verme-

dikleri, bizim ise önemini kavrayamadığımız bu dil Karamanlıca denilen ve Türkçenin Yunan harfleri ile yazılmasından oluşmaktadır. Anadolu'da sınırlı sayıdaki mezar taşlarında karşılaştığımız bu dil bazı araştırmacılara göre Türklerin 1071'den çok önce Anadolu'ya geldiklerinin göstergesidir. Bilindiği gibi çok erken tarihlerden itibaren Bizans ordusunda paralı Türk askerleri görev almıştır. Bu asker ve ailelerinin zamanla Hıristiyanlaştırılarak iskân ettirildiği düşünülmektedir. Anadolu'daki Türk tarihini değiştirebilecek bu kanıtlar ne yazık ki gün geçtikçe yok olmakta ve bu eserler üzerinde de yeterli çalışma yapılmamaktadır.

Kilisede dikkati çeken diğer bir unsur ise apsis dediğimiz doğudaki bölümü ayıran ahşap paravandır. İkonostasis denilen bu öğeden Anadolu'da birkaç örnek günümüze gelebilmiştir. Üzerine ikona dediğimiz ufak dinî resimlerin asıldığı bu paravan hasarlı olmasına rağmen muhteşem ahşap işçiliği ile göz doldurmaktadır. Yapıda karşımıza çıkan diğer bir unsur ise 19. yüzyıla tarihlenen duvar resimleridir.

Yukarıda saydığımız bilinen özellikler dışındaki yeni bulgular da yakın tarihlerde yaptığımız incelemelerde ortaya çıkmıştır. Kilise de geçen yıl yaptığımız incelemede kyripta dediğimiz bir mahzen katı ile mevcut sıvanın altında önceki dönemlere ait duvar resimlerinin bulunduğu tespit edildi. Önümüzdeki aylarda gerçekleştirilecek restorasyon çalışmaları ile belki de 4. yüzyıla ait yapı izleri ve önceki dönemlere

ait yeni duvar resimleri ortaya çıkarılabilecek. Geçen aylarda İstanbul Ayasofya'sında yeniden gün yüzüne çıkarılan melek yüzü gibi sürpriz buluntuların ortaya çıkarılması, yalnız Sille değil Konya'nın turizm çalışmalarına fayda sağlayacaktır.

Evet, tüm bu söylenen ve Aya Elene Kilisesi'nin önemini gösteren bulguların yanında kilisenin bugünkü durumu da ayrıca düşünülmesi gereken bir noktadır. Kilise şimdiye kadar benim bildiğim üç hırsızlık olayına sahne oldu. İlk olarak kilisedeki ikonalar, daha sonraki olaylarda ise kubbe eteğindeki duvar resimleri çalındı. Ayrıca zamanın yıpratıcı tahribatı yüzünden de kubbe kasnağında derin çatlaklar meydana geldi.

Tüm bu olumsuz gibi gözükken durumun yanında Selçuklu Belediyesi'nin çalışmalarını da takdir etmek gerekir. Sadece kilisedeki röleve ve restorasyon çalışmaları ile değil, Sille'nin tamamında gerçekleştirdiği projeler ile Sille hak ettiği değere ve öneme sahip olacak. Buradan bu çalışmaları başlatan eski Selçuklu Belediye Başkanı Doç. Dr. Adem Esen'e ve bu çalışmaları geliştirerek sürdüren şimdiki Selçuklu belediye başkanımız Uğur İbrahim Altay'a teşekkürü bir borç bilirim. Şu an nasıl Konya Kılıçarslan Köşkü veya Konya Kalesi'nin durumuna üzülüyorsak, gelecekte de Sille Aya Elene Kilisesi'ne üzülmemek adına herkesin üzerine düşen görevi Konya'nın kültürel önemi için yerine getirmesi gerekmektedir.

DÜNKÜ KONYA'DAN KİTAPLAR: 2

KONYA İLİ KÖY VE YER ADLARI ÜZERİNE BİR DENEME

(*Akademik Sayfalar*, 9 (24), 1 Temmuz 2009, s. 369-371'den devam)

S. Sırrı Üçer ile M. Mes'ud Koman, dönemi için olduğu kadar günümüz için de önemli olan bu 64 yıllık kitaplarına çeşitli başlıklar altında devam etmektedirler. Bazıları uzun da olsa bu başlıklar eseri tanıtacağı için biz de sizlere sırası ile sunuyoruz.

Konya İli'nin Oğuzlaştırılmasından Önceki Devirlerine Kısa Bir Bakış (s. 1-4)

Araştırmacılar 1071 öncesi Konya'nın halkını dört bölümde ele almaktadırlar:

Birinci Tabaka: M.Ö. 4000 yıllarına doğru, Proto-Hitit adı verilen doğulu bir kavim tarafından, Konya'nın da içinde bulunduğu Orta Anadolu işgal ediliyor. Bu yayılışın kesin çizgileri belli değildir.

İkinci Tabaka: M.Ö. 2000 yıllarına doğru, doğudan, Orta Asya'dan gelen Hititler, Kızılırmak nehrinin kıvrımı içine ve dışına yerleşir. Tabletlerdeki bilgilere göre Salduvvara sitesi, Obruk nahiyesinin Yağlıbayat köyünün yerinde, Kuşar sitesi ise Aksaray kazasının yerinde imiş. Ahırlı ve Kazancı nahiyelerinin Arvana köyleri, Karaman'a bağlı Anamas köyü ile Beyşehir Gölü'nün batısındaki Anamas Dağı bu dönemin izlerini taşımaktadır. Habiller, Meyre ve Arısama köyleri de aynı döneme bağlanmaktadır.

Üçüncü Tabaka: M.Ö. 11. yüzyılda Hititleri ortadan kaldıran Traklar Anadolu'ya batıdan girmişlerdi. Bunların önemli kolu Frikyalılar da

Orta Yayla'ya yerleşirler. Üçüncü tabakayı Traklar oluşturmaktadır.

Dördüncü Tabaka: 1071 yılından sonra Orta Asya'dan Anadolu'ya gelen Oğuz Türkleri, bütün Anadolu'yla birlikte Konya'ya da yerleştiler.

Yazarlar, bu arada 'İstilacı kavimler' diye adlandırdıkları, zaman zaman Anadolu'ya girseler bile (M.Ö. yedinci yüzyıl ile 20. yüzyıl arasında) kalıcı olamayan kavimlerden de söz etmektedirler. Bu arada Asur, İskit-Saka, Pers, Helen, Doğu ve Batı Roma, Sani ve Arap adları sayılmaktadır. Bu arada verilen bazı adların bu istilacı kavimlerden kalmış olabileceği ileri sürülmektedir: Dorla köyü, Kemran köyü, Komarlı köyü, Han Mevkii, Kemre Beli, vb.

Oğuz Türklerinin Konya İli'ne Gelişleri (s. 5-8)

Burada birtakım tarih bilgileri verildikten sonra Anadolu'ya ilk gelen Türk halkı da iki tabakaya ayrılıyor.

Birinci Tabaka: 1071'den sonra Anadolu'ya ilk gelen Oğuzlar, birinci tabaka Türk halkını oluşturmaktadır.

İkinci Tabaka: Büyük Selçuklu Devleti'nin hükümdarı Melikşah'ın dönemi bu tabakayı hazırlar. Türkistan, Horasan, İran ve Irak-ı Acem'den yola çıkan Oğuz boyları Anadolu'nun yaylak ve kışlaklarına gelip yerleşirler.

Oğuzlar Anadolu'ya geldikten sonra şehir ve kasaba adlarını ya değiştirdiler veya eski adları "kendi şivelerine uydurarak bozdular." (s. 7). Her iki yolun bazı örneklerini sunuyoruz.

Philomelium – Ak Şehir

Siristrat – Boz Kır

Tyricum – Ilgın

***

İkonium – Konya

Heraclis – Ereğli

Laodice – Ladik

Yazarlar, Oğuzların (Türkmenlerin) Konya iline yerleşmelerinden önce onların ayrıldıkları boylar hakkında kısa bilgi vermişlerdir. Bu arada boy sayısını *Divânü Lügati't-Türk'e* göre 22, Yazıcızâde Ali'nin *Târih-i Âl-i Selçuk*'una göre ise 24 olduğu belirtiltikten sonra adlar verilmektedir.

Oğuz Türklerinin Konya İlinde Yerleşmeleri (s. 9-68)

Burada verilen bilgiler arasında ilgi çekici olanı şudur: 24 Türk boyundan dört tanesinin izlerine Konya'da rastlanılmamıştır: Alka Evli, Kara Evli, Dodurga, Bügdüz (s. 24)

Boyların dağılımına geçmeden önce yazarların bir tespitini aynen almak istiyoruz:

“Yerleşme sırasında Oğuz Türkleri dikkate değer şu özellikleri gösterdiler:

Yerleştikleri yerlerin adını, kendilerine boy adı olarak aldılar:

Haymana Aşireti gibi.

Etrafında birleştikleri bir aile veya aile başkanının adını aldılar:

Aydınlı, Karamanlı, Cihan Beyli Aşireti gibi.

Kendilerini birleştiren en küçük bir oymağın adını alarak yeniden bir boy teşkil ettiler:

Ak Koyunlular, Kara Koyunlular gibi.

Daha ziyade yerleştikleri köylere, dolaylarındaki dağlara, tepelere, yollara, yörelere, göllere, ırmaklara, çaylara, kuyulara bağlı oldukları ana boyun veya bölüntülerin adını verdiler:

Kayı köyü, Bayat Höyüğü, Afşar kuyusu gibi.

İşte biz, Oğuzların yayılış şeklini, boy adlarını verdikleri bu köy ve yerleri incelemekle öğrenebiliyoruz. Aynı zamanda her boy veya bölüntüsünün kullandıkları, bu gün dahi kullanılmakta olan damgaların tetkik suretiyle bu yayılışın yönünü ve izini seçebiliyoruz.” (s. 10).

Merhumlar Üçer ve Koman, boyları sıralarken çokluklarını esas almış, sonra da örnekler vermişler. İlk iki cümle şöyledir:

“Yirmi dört Oğuz boyundan, Konya İlinde adlarına en çok raslanan ve çokluk bakımından birinci derecede gelen boy (Kınık)lardı. Kınıklar, bütün orta yayla bölgesinde çokluk bakımından birinci plânda gelirler.” (s. 10).

İkinci paragraftaki görüş ise daha ilgi çekicidir:

“Konya İlinin şivesi de Kınık şivesidir, diğer şivelere üstün gelen Kınık şivesi Konya'dan sonra Kayseri, Sivas, Ankara illerine de geçmiş, batı Anadolu'ya kadar genişlemiştir.” (s. 10). Yazarlar bu görüşlerini, Hilmi Ziya [Ülken]'nın bir makalesine dayandırmışlardır.

Bu arada; Çumra, Beyşehir, Boz Kır, Kadın Hanı, Kara Pınar vb. yerlerdeki Kınık adlı köy, mahalle ve tepelere işaret edilmektedir.

“Çokluk bakımından Konya İlinde ikinciliği; önce (Bayat)lar, sonra (Salur)lar, daha sonra (Afşar)lar almaktadır.” (s. 11).

Ve sırasıyla Konya'mızda bu adları taşıyan köy, hüyük, mahalle, tepe, alan, vadi, kuyu, köprü, yöre, yayla, vb. sıralanmaktadır (s. 12-16).

Öbür boyları da, yazarların sıralamasına göre veriyoruz:

Yıvalar (s. 17), *Yazırlar* (s. 18), *Bayındurlar* (s. 18-19), *Kayılar* (s. 19-20), *Döğerler* (s. 20), *Yaprılılar / Yaparlar* (s. 21), *Kırıklar* (s. 20-21), *Beğdililer* (s. 21), *Karkınlar* (s. 21), *Peçenekler* (s. 21-22), *Çavuldurlar* (s. 22-23), *Eymürler* (s. 23), *Çepniler* (s.

23), *Yüreğirler* (s. 23-24), *İğdirler* (s. 24), *Ala Yonduklar* (s. 24).

Kitabın devamında da çok yararlı bilgiler verilmektedir. Mesela Ebulgazi Bahadır Han'ın *Şecere-i Türki* adlı eserinden yararlanılarak farklı kaynaklı yer adları da belirleniyor. (s. 24-25). Ayrıca Oğuz adını taşıyan yer adları da veriliyor (s. 24).

Eserde, farklı konularda yüzlerce ad, belirli bir sıralamaya göre, örnek adlarla verilmiştir. Renk adları ile ilgili olanlar (Sarı, Karaca, Kara, Kızıl / Kızılca, Ak / Akçe / Ala, Gök) özellikle dikkati çekmektedir (s. 33-41).

Çok farklı konulardaki adlardan sonra, son günlerin Konya'sını yakından ilgilendiren bir bölüme geliyoruz. Başlık sayılabilecek cümle şöyledir:

“Konya İlinde; sosyal, siyasal, bilimsel ve diğer alanlarda büyük değer kazanmış (Ulu kişi) adlarını taşıyan köy, yer ve mahalleler şunlardır.” (s.61).

Burada; *Abdülaziz Mahallesi*'nden başlayarak *Yağışyan köyüne* kadar 50'den fazla yer adının bağlı olduğu kişiler tanıtılmaktadır (s. 61-68).

Acaba, biz, 21. yüzyılın Konyalıları burada adları sayılan kişilerin adlarına sahip çıkabildik mi? Mesela yakın zamana kadar Konya'mızda şu adları taşıyan mahalleler vardı. Şimdi de var mı? Ne oldu bu adlara acaba? Şeyh Osman Rûmî Muhalləsi, Tarhana Mahallesi, Terceman Mahallesi, Hoca Faruk Mahallesi, Devle Mahallesi, İhtiyareddin Mahallesi, Kerim Dede Mahallesi, Şekerfuruş Mahallesi, vb.

Bu adları taşıyan mahalleler bugün yok artık!... Acaba kaç on yıl, yüz yıl sonra, bizim bugün koyduğumuz; Doç. Dr. Halil Ürün Caddesi, Dr. Ahmet Özcan Caddesi, vb. adlarını kaybedeceklerdir? Onun için diyoruz ki, “Dününe sahip çıkamayanların dünü de olamaz!” Ve diyorum ki, ‘Sakın ola benim adımı çıkamaz sokağa bile vermeyiniz!’

Eserin sonunda *İndeks* (s. 69-...) yer almaktadır. Köyünüzü, mahallenizi, oymağınızı merak ediyorsanız buraya bakabilirsiniz. En azından biraz daha bilgi sahibi olursunuz benim gibi. Mesela belediye otobüslerinin üzerinde de bir semt adı olarak gördüğümüz *Durunday*'ın aslı *Turumtay* imiş ve Selçuklu ümerasından Seyfeddin *Turumtay*'dan gelmiş olabilir. Eski bir Genel Kurmay Başkanımızın adı ve soyadını hatırlatmak isteriz: Necip *Turumtay*.

Kitabın sayfaları arasında bir ‘Başsağlığı’ ilanının kesigi var; elbette ben koymuşum. 1 Aralık 1979 tarihli *Tercüman* gazetesindeki bu ilan, Mahmut Mes'ud Koman için başışçısı olduğu *Darüşşafaka Cemiyeti* tarafından verilmiş. Ölüm tarihi de verilmiş: 29 Kasım 1979.

İsterseniz, çoğumuzun unutulma kuyusuna defnettığımız bu iki büyüğümüzü, pek çok büyüğümüzü o kuyulardan çıkararak Av. Mehmet Ali Uz'un kaleminden hatırlayiverelim. Ancak, o da ne? Sırrı Üçer'i Sayın Uz da unutmmuş, *Konya Kültürüne Hizmet Edenler*'e almamış.

(M. M. Koman: 1910'da Çanakkale'de doğmuş, Uz'daki kayda göre 30 Kasım 1979'da İstanbul'da vefat etmiştir. Arapça, Farsça ve Fransızca bilirdi. Tanıttığımız kitabından başka üç kitabı daha vardır. Uz'un 21 yazılık bir liste hâlinde verdiği 21 yazının tamamı, “Dil, Edebiyat ve Tarih Kolu Başkanlığı” yaptığı Konya Halkevi'nin yayın organı *Konya*'da yayımlanmıştır. (Daha fazla bilgi için bk. Mehmet Ali Uz, *Konya Kültürüne Hizmet Edenler* [1], Konya 2003, 84-88).

Ayrıca bu kitabın dönemindeki bir tanıtımı için de bk. Hüseyin Namık Orkun, “Konya Yer Adları”, *Ülke* II. Seri, 10 (112), 16 Mayıs 1946, 15.

Dün yer adlarımıza sahip çıkıyorduk; ya bugün?

“NAĞMEDEN GÖNÜLE MUSİKİ”

Halit GÜLER

Diyaret İşleri Başkanlığı tarafından yayımlanan aylık Diyanet Dergisi, Mayıs 2009 tarihli 22. sayısında “Nağmeden Gönüle Musiki” isimli bir ek verdi. Diyanet Dergisini takip edenler veya en azından din görevlileri, bu eki mutlaka görmüşler ve okumuşlardır. Konuyu ilginç bulduğum için, ben de zevkle okudum. Müzik konusunda iyi bir icracı değilim, ama iyi bir sempatizan ve iyi bir dinleyiciyim. Moda tabiri ile her tür musikiyi sevenlerden de değilim. Kulağa hoş gelen, ruhumu okşayan, gönlümü ferahlatan, zihnimi dinlendiren, yorgunluğumu alan, benliğimi yaşatan, bıkkınlığımı ve bezginliğimi gideren Türk müziğini-klâsik ve halk müziği- özellikle de dinî musikiyi çok severim.

Dans, pop, caz müziğini ve arabeski severim diyerek riyakârlık ta yapmak istemem. Beni benden uzaklaştıran, inancımı, tarihimi, millî kültürümü, destanlarımı, ağıtlarımı, ilâhî ve kasidelerimi unutturan, millî zenginliğimizi kısırlaştıran, şöhreti ve tesir gücü ne olursa olsun, hiçbir şeyi sevmem. Kim ne derse desin, kim ne yazarsa yazsın, kim nasıl düşünürse düşünsün musiki hakkındaki görüşlerim böyle.

Şimdi Diyanet Dergisinin verdiği; “Nağmeden Gönüle Musiki” isimli eke bir göz atalım bakalım oradaki yetkili imzalar ne diyorlar:

Doç. Dr. Ahmet Hakkı Türabı (“Hazreti Peygamber Döneminde Musiki ve Türk Din Musikisinde

Hazreti Peygamber” başlıklı makalesine şu satırlarla başlıyor:

“Musiki, düşünme özelliğinden ayrı olarak insanı, diğer varlıklardan ayıran (hissiyat-ı âliye) dediğimiz yüce hislerin başında gelir. Zira güzel olan ve güzeli seven Cenâb-ı Allah, estetik bir duygu olan musikiyi de insanoğlunun fitratına nakşetmiştir. İslâm, fitrî bir dindir. Ve insanın maddî-manevî hiçbir özelliğini reddetmez. Bu bağlamda dinimiz, istismar etmeksizin, Cenâb-ı Allah’ın emirleri dâhilinde olmak şartıyla, insanın bu ihtiyaçlarının serbest bir şekilde yerine getirilmesine izin vermektedir. Hatta bu konuda dinimiz, yüce Yaratanın lütfettiği bu istidât ve kabiliyetlerin geliştirilip olgunlaştırılmalarını tavsiye etmektedir. İslâm dini ne kadar fitrî ve tabii ise, musiki de o kadar fitrî ve tabiidir.”

Yazar Türabı aynı makalede Peygamber Efendimizin: “Kurânı güzel seslerinizle süsleyiniz; Cenâb-ı Hak güzel sesle cehren ve teganni ile Kur’an okuyan bir peygambere kulak verdiği gibi, hiçbir şeye kulak vermemiştir.” sözünü kaydettikten sonra şunları söylüyor:

“Hz. Peygamber dönemine gelecek olursak; İslâmiyet’in ilk dönemlerinde musiki, dinî bir kimlik altında Kur’an-ı Kerim tilâveti, ezan, bayram salâtları, tekbir ve tehliller olarak tezahür ediyordu. Ayrıca Hz. Muhammed (S.A.V.) zamanında, düğünlerde, bayramlarda, karşılama ve uğurlamalarda, yolculuklarda, gaza ve cihatlarda musiki icra edildi-

ği, tarih ve hadis ilmî kaynaklarında yer almaktadır. Bu kaynaklarda geçen hadisler, Hz. Peygamber ve sahabenin tatbikatı, musikiden zevk almanın mubah olduğunu açık bir şekilde göstermektedir.”

Musiki üzerinde ciddi incelemelerde bulunan yazar, Peygamber Efendimizin Hicrette Medine'ye girerken Beni Neccar kızlarının def çalarak ve türkü söyleyerek Peygamber Efendimizi coşku ile karşılamalarını kaydettikten şunları ilâve diyor:

Görüleceği üzere Hz. Peygamber döneminde musiki, dönemin şartları çerçevesinde basit bir şekilde icra edilmiştir. Bu konuda önemli olan Rasulullah'ın, musikiyi yasaklamamış olması, aksine Ku'ran-ı Kerim tilâvetinde, ezanda, düğünlerde, bayramlarda, şenliklerde kısaca sosyal hayatın içerisinde kullanması ve teşvik etmesidir. Habibi Kibriyanın uygulamaları, İslâm dininin sosyal canlılığı, tasavvuf ve tasavvufi düşünce, musikinin İslâm medeniyeti ile paralel olarak yükselmesini sağlamıştır. (ilm-i şerif) yüce ilim olarak kabul edilen musiki, bilhassa dinî formlar anlamında zengin bir hale gelmiş, doğumundan ölümüne kadar bir Müslüman'ın hayatının her döneminde yerini almıştır.”

“Osmanlı Geleneğinde Dinî Musiki Üzerine Birkaç Not” başlıklı makalesinde Dr. Bülent Aksoy: “Osmanlı musikisinin üç unsuru vardır; saray, tekkeler, musiki meclisleri. Saray, resmi kurumdur. Musiki meclisleri, Osmanlı dünyasının seçkinlerine uygun bir ortamdır. Tekkeler ise halkın çok geniş bir kısmında etkili olan, çok büyük bir kurumdur.” dedikten sonra daha çok tekkeler üzerinde duruyor.

“Prof. Dr. Süheyl Ünver, 16. yüzyıldan tekkelerin kapatıldığı 1925 yılına kadar yüz şehir ve kasabada Mevlevihane kurulduğunu tes-

pit etmiştir. Sonuç olarak Osmanlı musikisinin yayılması ve kuşaktan kuşağa aktarılmasında tarihi bir rol oynamışlardır. Hemen hemen bütün tekkeler, ayin ve zikirlerinde musiki kullanmışlardır. Dinî musikiyi yaratanlar, doğrudan doğruya tekkelerin çevresindeki musikisinaşlardır. Osmanlı musikicilerinin büyük bir çoğunluğunun saraydan değil, tekkelerden yetiştiğini belirtmek gerekir.”

Dinî musikinin gelişmesinde tekkelerin önemini böyle ifade ettikten sonra Dr. Bülent Aksoy, şu görüşlere de yer vermektedir.

“1952 yılında Konya'da düzenlenen Mevlâna'yı anma haftasında, bir âyin-i şerif okunması ile dinî musiki, ilk defa halkın önünde icra edildi. Camilerde okunan mevlitlerin, radyodan yayınlaması da birkaç yıl sonra başlamıştır. Daha önce radyolarda dinî musiki yayınlanmasına izin verilmiyordu. Tasavvuf musikisi, işte bu yeni dönemin, yeni terimidir. Alışılmış yerleşik terim; tekke musikisidir.”

Dr. Bülent Aksoy, yazısını şöyle bir temenni ile bitiriyor:

“Günümüzde dinî musiki ile uğraşanlara büyük bir görev düşüyor: Bana kalırsa dinî musiki ile uğraşanların asıl gayreti, Osmanlı dönemi dinî musikisinin tamamını ortaya çıkarmak ve icra etmek yönünde olmalıdır. Hiç okunmamış Mevlevî âyinleri, naatlar, duraklar, tevşihler, nefesler vardır. Musiki araştırmacılarına da düşen bir görev olmalı; dinî musikinin şimdiye kadar incelenmemiş, yahut iyi incelenmemiş yönlerine eğilmek.”

İstanbul Behramçavuş Camii Müezzîn Kayyımı Kâmil Büyüker, “Camiden Yükselen Musiki, İz Bırakanlar ve Hatıralar” başlıklı makalesinde önemli konulara değindikten, camilerde görev yapıp dinî musikiye gönül veren ve hizmet eden hafızları

sayıp döktükten sonra, şu enteresan olayı -1932 yılı ramazan ayının 26. gecesi Ayasofya Camii'nde okunan ve radyo tarafından canlı olarak verilen mevlide katılan Hafız Yaşar'ın şu hatırasını – anlatıyor:

“Bu ulvî ve ilâhî nağmeleri Atatürk de radyodan dinlemiş. Ertesi akşam, beni huzuruna çağırarak Atatürk bana şunları söyledi:

-Dinî merasimi radyodan takip ettim ve çok memnun ve mütehassis oldum. Arkadaşlarınız hafız beyleri, yarın akşam saraya dâvet ediyorum, kendilerini haberdar ediniz.

Atanın bu paha biçilmez iltifatları, hayatımın en büyük manevi servetidir. Ertesi akşam hafızlar saraya geldi. Üst katta muazzam ve mükemmel bir iftar sofrası hazırlanmıştı. Atatürk de bizimle beraber sofrada iftar etmek lütfunde bulundular. İftardan sonra, hafızlara ayrı ayrı Kur'an okuttular. Hepsi ayrı ayrı iltifatlara mazhar oldular. Atatürk'ün emri ile hafızlar otomobillerle evlerine götürüldüler.”

Yine Vasfı Rıza Zobu, hatıralarında Atatürk'ten bahisle şunları anlatıyor:

“Kur'an'a çok hürmeti vardı. Yanında üç hafız bulunurdu. Hafız Yaşar, Hafız Hüseyin ve Hafız Mehmet. Ben o hafızları onun yanında Çankaya'da tanıdım. Onları her zaman hürmetle dinlerdi.”

Hafız Sadettin Kaynak, taş plâklara Atatürk'ün isteği üzerine kendi eserlerini okumuş ve Atatürk'ün emri ile üst düzey askeri yöneticilere ilâhiyat konferansları vermiştir.”

Öteden beri dinî musiki ile araştırmacı sıfatı ve ilmî dirâyeti ile ilgilendiğini yakinen bildiğim Prof. Dr. Süleyman Uludağ: “Musiki Âlemdeki Süsün Bir Aynasıdır.” başlıklı söyleşide, musikiyi şöyle tarif ediyor:

“Kulağa hoş gelen, insanda estetik bir his meydana getiren, ölçülü ve âhenkli bütün sesler, musiki kapsamına girer. Bu nitelikte olması şartı ile bir düdüğün sesinden, bir neyin sesine varıncaya kadar, bütün sesler musikidir. Bir musiki aleti olmadan, insanların terennümleri, çıkardıkları hoş sesler ve nağmeler de musikidir. Hatta bülbül sesi bile, tabiatta mevcut bir musikidir.”

Kültürümüze ve dinî düşünce-mize çok değerli eserler kazandıran Süleyman Uludağ, “Musikimiz biri dinî ve diğeri lâdinî olmak üzere ikiye ayrılabilir mi?” sorusuna şu cevabı veriyor:

“Hazreti Peygamber, nikâhı def çalarak ilan ediniz, buyuruyor. Düğünde ve bayramda def çalmak, dinî bir musiki değil, lâdinî bir musiki-dir. Lâdinî musiki demek; dinin reddettiği ve haram kıldığı musiki demek değildir. Dinin izin verdiği ve caiz gördüğü, hatta teşvik ettiği musikidir bu musiki. Hatta Hazreti Peygamberin, izin vermiş ve tavsiye etmiş olması itibâriyle, bu musikinin dinimizle bir ilişkisi de vardır. Bu tavsiyeye uyulması hasebi ile düğün ve bayramlarda geleneksel musikinin icra edilmesinde sadaka sevabı vardır da denilmektedir. Ama bu dünyevi bir musikidir, mubah olsa da ibadet değildir.”

Süleyman Uludağ'ın; “Günümüzde dinî musikinin popüler versiyonları hakkındaki görüşünüz nedir?” sorusuna verdiği cevabı:

“Sosyal ve dinî hayatta şunu görüyorum. Radyo, televizyon, internet, video, disk, teyp, kaset, bant, pikap, CD ve benzeri aletler musikiyi son derece yaygın hale getirdi. Bu durumda yapılması gereken; ister dinî, ister din dışı olsun, kendi geleneksel musikimizi muhafaza etmekle kalmayıp, onu geliştirmeye ve uygun hale getirmeye çalışmaktır. Yapımıza uymayan yabancı müzik

akımlarından, bunların istilâsından ve olumsuz etkilerinden korunmamızın, en doğru ve en etkili yolu, millî ve geleneksel musikimiz ve bunun geliştirilmiş yeni şekilleridir, diye düşünüyorum. Her topluma kendi kültürü hoş gelir.”

Bundan sonra Diyanet Dergisinin ekinde Prof. Dr. Hüseyin Hatemi'nin; “Musiki Medeniyetin Göstergesidir”, Prof. Dr. Alâeddin Yavaşca'nın; “Klâsik Türk Musikisinin En İhtişamlı Örnekleri Dinî Musikimiz Alanında Verilmiştir” başlıklı söyleşileri yer almaktadır.

Üstat Alâeddin Yavaşca; “Dinî Musikinin icrası anlamında 20. yüz yılda yetişmiş önemli hafızlar arasında, şu isimleri sayabilirim diyor; Hafız Şehla Osman, Hafız Sami, Hafız Deli Hüseyin, Hafız Kemal, Hafız İdris, Hafız Sadettin Kaynak, Karcıgarıcı Hafız Fahri, Hafız Üsküdarlı Ali Efendi, Hendekli Hafız Abdurrahman Efendi, Hafız Hasan Akkuş, Hafız Kutsi Efendi, Hafız Esat Geredeli, Hafız Zeki Altın, Hafız Kani Karaca ve Hafız Bekir Sıtkı Sezgin. Bu saydığım isimler Klâsik Türk Musikisi tarz ve tavrına vakıf, İstanbul ağız Kur'an-ı Kerim üslubunu esas alan hafızlardır. Şimdilerde arabesk akımı, dinî musikimizi de etkisi altına almış, hafızlarımız Kur'an'ı da Mısır tarzında okuma yoluna gitmişlerdir. Böylece millî değerlerimiz, dinî alanda da zedelemiştir.

O eski günlerden hafızamda kalan evlerde yaptığımız meşkleri, fasılları unutamam. Bir zamanlar İbn'ul-Emin beylerin evinde toplanırlara iştirak eder eserler geçerdik. Hatta bir dönem Amir Ateş, Fevzi Mısır, Halil İbrahim Çanakaleli, Esat Geredeli, İsmail Biçer, Kani Karaca, Adem Erim gibi isimler bizim evde toplanırlar fasıllar, meşkler yapıldı. Maalesef bu güzellikler kaybolup gitti.”

Üsküdar Musiki cemiyeti başkanını Amir Ateş'in; “Besteler Her Dönem Farklı Bir Ahenk ve Güzellik İhtiva Eder” ve Gazi Üniversitesi Müzik Eğitim Bölümünden Muzaffer Şenduranın; “Dinî Musiki Kültürümüz Dünyanın En Zengin Dinî Musikilerinden Biridir” başlıklı yazıları ile son buluyor.

Diyanet İşleri Başkanlığınca çıkarılan, aylık Diyanet Dergisinin “Nağmeden Gönüle Musiki” adlı bir musiki eki vermesi, anlamlı ve bir takım yersiz tartışmalara ışık tutacaktır. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığının Tasavvuf Musikisi Korusu oluşturması ve bu koronun resmi ve özel programlarda sahne alması da musikinin ayrılmaz bir parçası olan, Diyanet hizmetlerinin, estetik ve etik gücünü artırmıştır. Ezanı güzel okumak için yetiştirme kurslarının açılması ve ezanı güzel okuma yarışmalarının düzenlenmesi, Diyanet İşleri Başkanlığının, dinî musikiye verdiği önemin göstergesidir. İnsanlar musikisiz yaşayamayacaklarına ve hizmet hangi konuda ve sahada olursa olsun, musikisiz olamayacağına göre, Diyanet İşleri Başkanlığının bu konuya ilgi duyması ve uzman kişilerin görüşlerini derç etmesi, başta din görevlileri olmak üzere, camii çevresine sesini duyurması, çok gerekli ve faydalıdır. “Nağmeden Gönüle Musiki” ekindeki üstat kişilerin yazılarını okuyunca, şahsiyet ve fikriyatlarına güvendiğim ve konunun uzmanı kimseler olduklarını bildiğim için bu konudaki bazı tereddütlerim zail oldu. Konuya daha geniş açıdan bakabilme kabiliyet ve kültürü kazandım, ufukum açıldı.

“Nağmeden Gönüle Musiki” başlığı altında Diyanet Dergisinin Türk toplumuna sunduğu çalışmayı, herkesin okumasını canı gönülden istiyor ve adı geçen 32 sayfalık musiki ekini herkese tavsiye ediyorum.

MEVLÂNA KÜLTÜR VADİSİ PROJESİ İÇİNDE KOYUNOĞLU MÜZESİ VE KÜTÜPHANESİ

Hasan YAŞAR

Müzeler, en genel anlamla, insanın uygarlık serüvenini yansıtan kurumlardır. Müzeler, bu serüvene ait eski verileri toplamanın ve saklamanın ötesinde onları korur, onarır, sınıflandırır ve sergiler. Müzeler bir eğlen-dinlen merkezleri oldukları gibi, turizmin temel dinamikleri arasında yer alırlar.

Koyunoğlu Müzesi ve Kütüphanesi Türkiye’de belediyeler eliyle kurulmuş ilk özel müzedir Koyunoğlu koleksiyonu 1984 yılında Konya Belediyesi tarafından yaptırılan yeni hizmet binasında ziyaretçi ve okuyucuların hizmetine sunulmuştur.

Kurulduğu tarih itibariyle: tarihî Konya evi, kütüphanesi, konferans salonu ve sergi salonuyla çağdaş ve çok fonksiyonel bir yapı arz eden müze ve kütüphane müzecilik anlayışının değişmesi ve gelişmesiyle emsallerinden geri kalmaktan kurtulamamıştır.

Yıllar önceden İzzet Koyunoğlu’nun, müze ve kütüphanenin adını “Koyunoğlu Şehir Müzesi ve Kitaplığı” olarak belirlemesi şimdilerde şehirlerin kurmaya başladığı kent müzeleri ve kent belleği olgusunun sanki öncüsü olmuştur.

Büyükşehir Belediye Başkanımızın kültür ve tarih kenti projeleri arasında yer alan Konya Kent Müzesi, Selçuklu Müzesi, Panoramik Mevlâna Müzesi, Çatalhöyük

Müzesi, Çanakkale Savaşı Panorama Müzesi ve Tarihî Mezar Taşları Müzesi’nin önümüzdeki beş yıl içerisinde gerçekleştirilecek olması gerçekten heyecan vericidir. Bunlara ilaveten de Konya’nın bir tarım kenti olması sebebiyle bir tarım müzesi kurulmalı ve geçmişten günümüze tarım aletlerinin gelişimi sergilenmelidir.

Mevlâna Kültür Vadisi içinde yer alan Koyunoğlu Müzesi’nin de bu kültür ve tarih kenti projeleri arasında yeniden ele alınmasının isabetli olacağı kanaatindeyiz.

Özellikle Konya Kent Müzesi için, Koyunoğlu Müzesi’nin etrafı istisna edilerek, yenilenecek ve ek binalarla takviye edilerek kent müzesine dönüştürülmesi hem Koyunoğlu Müzesi’nin yaşatılması hem de yeni bir müzenin kurulmasını mümkün kılacaktır.

Müze bahçesinde Konya evi’nin de olması ayrı bir kazanımdır. Akçeşme Kentsel Dönüşüm Projesi’nin, daha önce tarafımızdan hazırlanan “Konya’da bir sokağı Osmanlı Dönemine ait özellikleriyle yeniden kurma denemesi” projemizin bir yansıması olarak başlamış olması da sevindiricidir. Bu projenin devamı olarak Üçler Mezarlığı ile Koyunoğlu Müzesi arasına mezar taşları müzesinin yapılması çok isabetli olacaktır. Mevlâna Kültür Merkezi ile Koyunoğlu Müzesi’nin arası istisna edilerek Çatalhöyük Müzesi’nin yapılmasıyla bu bölge adeta bir

müzeler adası haline gelmiş olacaktır. Konya'da ayrı ayrı yerlerde müzeler kurulması yerine bir arada olması (Mısır-Kahire Kale müzeleri) hem işletme hem de ziyaret açısından büyük faydalar ve kolaylıklar sağlayacaktır.

Koyunoğlu Müzesi'nin Mevlâna Müzesi ve Mevlâna Kültür Merkezi arasında olması yukarıda ifade edilen müzelerin kurulmasını ve çekim merkezi olmasını kolaylaştıracaktır.

Bu projenin gerçekleştirilebilmesi için:

- İlim ve kültür adamlarının görüşleri alınmalı,
- Uluslararası bir sempozyum düzenlenmeli,
- Geniş katılımlı bir komisyon kurulmalı,
- İhaleye uluslararası firmalar da çağırılmalı,
- Eser bağış kampanyaları düzenlenmelidir.

Kütüphane konusu da ayrıca ele alınması gereken önemli bir husustur. Kitap ve kütüphane olmadan ne ilim, ne irfan, ne de tefekkür olur. Fertleri, dolayısıyla toplumları yücelten, olgunlaştıran onlara seviye kazandıran, hepsinden önemlisi onları cehaletten koruyan kitap ve kütüphanedir. Kitap ve kütüphanenin, ilim ve irfanın kaynağı olması yanında, millî kültürün yaşatılıp geleceğe aktarılması da ancak kitap, kütüphaneyle mümkündür.

Konya, yıllardır ilim ve kültürün merkezi olmuştur. Bunun en önemli sebeplerinden biri Konya'da önemli kütüphanelerin bulunmasıdır. İplikçi, Sadreddin Konevi Dergâh-ı Mevlâna ve Yusuf Ağa kütüphaneleri ilim adamlarını ve araştırmacıları Konya'ya çekmiştir.

Son zamanlarda kütüphanecilik

konusunda da Konya'nın geri kaldığı bir gerçektir. Konya'mızda bir milyonluk bir kütüphane kurulması gerçekten bir ihtiyaçtır. Mevlâna Kültür Vadisi içinde yer alan Koyunoğlu Müzesi'nin kültür ve tarih kenti projeleri arasında yeniden ele alınması sırasında kütüphanenin müzeden ayrı bir bölüm olarak modern ve daha büyük bir binanın yapılması gerekir.

Koyunoğlu Kütüphanesi'nde küçümsenmeyecek kadar bilgi ve belge ve doküman bulunmaktadır. Kütüphanenin geliştirilmesi ve bilgi-belge merkezi olarak toplumsal tarih alanında uzmanlaşmış bir birim olarak Türkiye'de ve dünyada belli başlı bilgi ağlarıyla etkin bir bağlantı içinde hizmet vermesi mümkün olacaktır.

Bu kütüphanede şu bölümler bulunmalıdır:

- Süreli yayınlar bölümü ve arşivi
- Görme engelliler bölümü
- Çocuk bölümü
- Konya belleği
- Gezici kütüphane
- Geniş bir bahçe, çocuk parkı ve kafeterya...

Bölge Yazma Eserler'in Konya'da bulunması da önemli bir kazanımdır. Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi de yeni bir yer arayışı içerisindedir. Mevlâna Kültür Vadisi içerisinde Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi'ne de yer verilmesi zenginlik olacaktır. 2000'li yıllarda bizim gündeme getirdiğimiz yazma eser hastanesi projesini kısmen bu kütüphane yerine getirmiştir. Bu merkezin genişletilerek hem Koyunoğlu'nda bulunan eserlerin hem de ülkemizde bulunan diğer yazma ve basma eserlerin restorasyonun yapılması Konya'yı yeniden eski görkemli günlerine hazırlayacaktır.

BU NE BİÇİM DÜNYA?..

Av.
Özgen Küçüköner

Bir televizyon kanalını açıyor-sun. Bir bakıyorsun şarkılar, türküler, danslar vs. her türlü eğlence gırla gidiyor. Çünkü o programları seyredenler, hatta özellikle seyretmek isteyenler var. Çünkü akşama kadar çeşitli işlerle, çeşitli insanlarla uğraşıp, yorulmuş insanlar bir parça eğlenerek günün stresini atmak isteyeceklerdir. İşte o programlar da bunun için konuluyor.

Ama bu programlardan biraz önce de birçok şehit haberi, sel veya yangın sebebiyle uğranılan acılara ait haberler veriyorlar. Sonra da vur patlasın, çal oynasın... Buna en hafif tabiriyle “çok ayıp” diyorum. İnsan bu kadar bencil, bu kadar vurdumduymaz olamaz. Bir tarafa ateş düşmüş, yanıp kavruluyorlar, bir tarafta da onların acılarına ortak olacak, onları teselli edecek sözler söyleyeceklerine hiç umursamadan şarkı, türkü, oyun havalaları... Yazık ki yazık, çok yazık...

Fakat bu işin bir tarafı... Benim burada bahis etmek istediğim işin bir başka yönü... Nedir o, anlatayım:

Bu programları seyrederken şöyle bir düşünüyorum. Aynı anda Türkiye’de binlerce hasta, hastane köşelerinde inim inim inliyor, acılar içinde kıvrılıyor. Bir kısım insanlar cezaevlerinde çile dolduruyor, bir kısım insanların borçlarını nasıl ödeyeceklerinin sıkıntısı, kiracılar kiradan kurtulup, bir ev sahibi olmanın ümit ve hayali içindeler. Çocuklar sınıfı geçmenin heyecanını yaşıyorlar, gençler bir iş bulmak için kapı kapı dolaşıyorlar. Ekini olmayan çiftçinin yılı

nasıl geçireceği endişesi, çocuğu kayıp ailenin durumu v.s. yani herkeste bir sıkıntı, bir stres saymakla bitmez...

Diyeceksiniz ki bunlar hayatın olağan akışı... Dünyanın her yerinde buna benzer olaylar yaşanıyor. Doğru; ama bir doğru daha var. Tahminen bundan birkaç ay önce İsveç prensesi Konya’da idi. Buradan Ürgüp’e gidecek, peri bacalarını görecekti. Gazetelerden öğrendiğime göre programı böyleydi. Ancak ülkesinde birkaç kişinin ölümüyle sonuçlanan bir olay olduğunu öğrenince hemen ülkesine döndü. Yukarıda anlattığım gibi olaylara seyirci kalmadı. Bizde on iki fidan gibi Mehmetçiğin şehit haberini verdikten sonra televizyonlarda vur patlasın çal oynasın havasını görünce çok üzülüyor, hayretler içinde kalıyor, niçin bu kadar duyarsız olabildik diye düşünüyorum ve buna bir sebep de bulamıyorum. Çünkü biz eskiden böyle değildik. Acılarımızı ve sevinçlerimizi paylaşırdık. Birimizin derdiyle dertlenir, neşesiyle neşelenirdik. Ne oldu neler oldu bize... Ve bu konuda en anlamlı sözü üstat Mehmet Akif Ersoy söylemiş:

“Ey dipdiri meyyit, iki el bir baş içindir / Davransana, eller de senin baş da senindir. / His yok, hareket yok, acı yok, leş mi kesildin? / Hayret veriyorsun bana, sen böyle değildin.”

İşte bütün bunları görüp yaşadıkça kendi kendime bazen “bu ne biçim dünya” diye iç geçiriyorum. Her ne kadar bu dünyanın bir imtihan yeri olduğunu bilsem de...

Ali IŞIK

M. Necati Elgin'e Gönderilen MEVLEVÎ MEKTUPLARI -21-

HALİL CAN'IN MEKTUPLARI -12-

19. a:

Bismihî
es-Selâmü Aleyküm

Erenköy
23-24/ Kânunuevvel/ 1962
Leyletül'-Mirâc

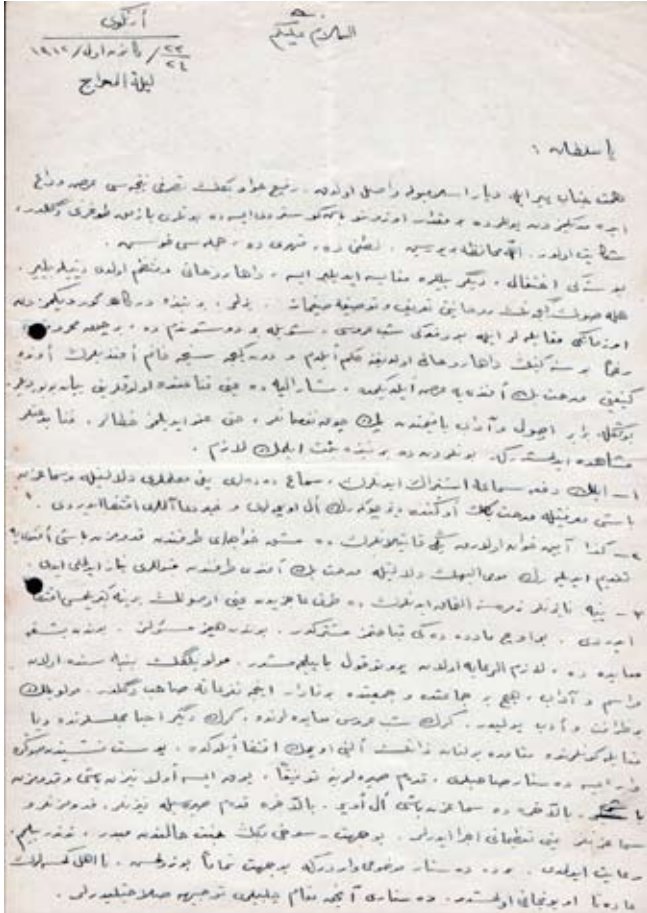
Ya Sultan;
Himmet-i Cenab-ı Pîr ile
diyar-ı İslambol'a vasıl olduk. Re-

fi Cevat Bey'in tasarrufu neticesi arz-ı veda edemediğimizden yollar-da bir miktar üzüntü baş gösterdi ise de bunları yazmak doğru değildir, şikâyet olur. Allah muhafaza buyursun. Lütfü de, kahır da, cümlesi hoş.

Bu seneki ihtifal, diğer yıllara mukayese edilir ise, daha ruhanî ve muntazam oldu denilebilir. Hele son gecenin ruhaniyeti tarif ve tavsife sığmaz. Bizler, bir nebze dergâhı gördüğümüzden o zamanki mukabeleler ile bu zamanki Şeb-i Arus'u, şöyle bir düşündüm de, birçok mahrumiyete rağmen bu senekinin daha ruhanî olduğuna hükmeyledim ve dün gece Seniha Hanımefendilerin⁽¹⁾ evinde keyfiyeti Mithat Beyefendi'ye arz eylediğimde, müşarünileyh⁽²⁾ de aynı kanaatte olduklarını beyan buyurdular. Bununla beraber usul ve adap bakımından pek çok noksanlar, hatta affedilmez hatalar, fena buutlar müşahede edilmiştir ki bunlardan bir nebze bahseylemek lazımdır.

1- İlk defa semaa iştirak edenlerin, sema dedeleri yani muallimleri delaletiyle ve semazenbaşı marifetiyle Mithat Bey'in önünde diz çökerek el öpmeleri ve hayır dua almaları iktiza ederdi.

2- Keza ayin-han olarak yeni katılanların da meşk hocaları tara-

(1) Seniha (Bedri Göknil; 1901-1971): Mithat Bahari'nin müridelerinden ünlü çevirmen.

(2) müşarün-ileyh: Kendine işaret edilen, ismi evvelce söylenmiş olan.

findan kudümzenbaşı efendiye takdim edilerek mumailiyyin⁽³⁾ delaletiyle Mithat Beyefendi tarafından kabulleri niyaz edilmeli idi.

3- Yine nây-zenler zümresine iltihak edenlerin de taraf-ı âcizîden aynı usulün yerine getirilmesi iktiza ederdi. Bu üç maddedeki kabahatimiz müşterektir. Bundan hepimiz mesulüz. Bundan başka muayede⁽⁴⁾ de, lâzîmü'r-riâye⁽⁵⁾ olan protokol yapılmamıştır. Mevlevîliğin bünyesinde olan merasim ve adap, hiçbir cemaatte ve cemiyette bu kadar ince teferruata sahip değildir. Mevlevilik bir zarafet ve adap yoludur. Gerek Şeb-i Arus müeyyidelerinde, gerek diğer ihya meclislerinde veya mukabele günlerinde makamda bulunan zatın elini öpmek iktiza eyledikte, postnişinden sonra var ise destar sahipleri, kıdem sıralarına tevfikân, yok ise evvela neyzenbaşı ve kudümzenbaşı, bilahare de semazenbaşı el öpüp, bilahare kıdem sırasıyla neyzenler, kudümzenler ve semazenler aynı tazimatı⁽⁶⁾ icra ederler. Bu cihet Rusuhi Bey'in cinnet hâlinden midir, nedendir bilmem, riayet edilmedi. Bir de destar mevzuu vardır ki bu cihet tamamen bozulmuş. Nâ-ehil kimselerin adeta oyuncuğu olmuştur. Destarı ancak makam çelebileri tevcihe salahiyetlidirler.

19. b:

Her çelebi destar itasına salahiyetli olaydı güruh-ı Mevleviyân'da dal sikkeli kimse kalmazdı.

Konya'dan mufarakatımızda⁽⁷⁾ Turizm Cemiyeti'nden bir ferd-i âferide⁽⁸⁾ bizleri uğurlamadı, bele-

(3) **mûmâ-ileyh**: Kendisine işaret edilen, adı evvelce geçen.

(4) **muâye**: Bayramlaşma.

(5) **lâzîmü'r-riâye**: Gerekli kurallar.

(6) **ta'zimât**: Saygı ve kurallar.

(7) **mufarâkat**: Ayrılma.

(8) **ferd-i âferide**: Yararlanmış bir kişi.

diye reis-i sabıkı Sıtkı Bey⁽⁹⁾ bu nezaketi daima ibzal buyurmakla gönüllerde yer tutmuştur.

Aman hacem⁽¹⁰⁾: Mehmet Bey'den gelen kartı bir türlü bulamıyorum. Nereye koyduğumu bilemiyorum. Avdetimden beri aradım, taradım, yok. Kendisine mektup yazacağım fakat adresi yok. Şimdi senden ricam bu mektup eline vasıl olunca hemen Mehmet Bey'in adresini fakire lütfetmendir.

Hululüyle müşerref olduğumuz leyletü'l-mirâc mübarek ve cümle ümmet-i Muhammed hakkında müteyemmen olsun. Asmân-ı Mesnevî'den ayrılışımızın haftası olmasına rağmen hasret yine berdevam. İlk fırsatta yani ahd-i karibde⁽¹¹⁾ tekrar gelmek nasip olur inşaallah.

İstanbul'a kar yağdı, hayli soğuk var. Her taraf beyaza büründü. Bunun ayrı bir zevki var. Burada da bir ihtifal tertipliyorlar amma bilmem icra edilebilecek mi? Kendilerini teşhirden zevk alan benlikçi kimselerin bu teşebbüslerine iştirak etmemek niyetindeyim. Dün Sadettin Bey'le görüştüm, kendisinin katılmayacağı bir toplulukta bulunamayacağımı söyledim. Birçok genç semazenler ile nâyzenler de aynı fikirdeler.

Artık hatm-i kelim sırası geldi. Yengemize candan hürmetler, yavrularımıza selam ve muhabbetler. Bizim bacı da mektuba ilaveler yapacağını söyledi ise de meşguliyet-i daimededen fariğ olup arzusunu ifa edebileceği bekler isem, bu yazı daha bir hayli zaman ortada kalır. Bu sebepten fakir bunu postaya vereyim de o başka zaman yazsın.

İhvan, her sene olduğu gibi bu

(9) **M. Sıtkı (Bilgin, 1923)**: Hukukçu. 1958-1960 yılları arasında belediye başkanlığı yaptı.

(10) **hâcem**: Efendim.

(11) **ahd-i karib**: Yakın dönem.

هر چلی دستا - اعطاسنه صمدشایی اولدیسه کرده مولیانه دال کیم کیمه تانز ایدیه
 خونی ده مفارقت ره نوروزم جیسه نه برنور آفریده بزلن اوغورلامادی . جلدیه ریشی ساقی ساقی ده
 برنور آتی را عا ایدال بو یورقله گوکلله ده بر طوقله .
 آماه خورم ، همه کلمه کلمه قاری بر دلو بولدیورم . زره به قویدین بلم میوروم . خود عقده بری
 آرم . ناردیم . بوقه . کندینه کتوبه بازا جیم غلط آدیس بوقه . سخی سنده رجاک بر کتوب
 آینه داخل اولدی همامه کتوب آدیس نغبه لطف ایتلد .
 دولله مشرف اولدینز لیلله معراج مبارک و جمله آدین صمد حقه منجمه اولدیه . آسماه قنبره آیدین
 آبرینیزت هفتنه سی ارنه رفا حسن یقه بر دوام . ابله فرضه یقی عهدتیه کدر
 کلمه نصیب اولدیم نا الله .
 استانبول قار باغدی . خیمی صوره دار . هر طرف بیاضه بر دونی . بولک آیری بر ذوق دار
 بداده ده بر اختلاف سلیقه دار آما بلم اجرا ایدیل بیله کلی ؟ کندیری نشیر ده ذمه آله .
 بنگلی کس لرت بر تشبیه استراحت ایدیل یقینیم . دونه سعالمیه بکله کوریشیم
 کندینک حاقانیه جی بر طریقه لوقده بولدا بیه جیمی سعالم . بو هیوه کنی ساعزه لرایله نایزه
 جیمی قدر ده لری .
 آرتنه ختم کلام صیده کندی . بنگله مزه ماننده هرقلو . بار و لریمه سلام و مجتهد .
 بزم باجی ده نکتیه سلاوهل با یقینی سدیله ایسه ده مستقریت داکم ده فارغ اولوب ارزوی
 ایعا ایدیه بیله جیمی بکار ایسم . بر بازی زها برشی زمانه اورطوره خالیر . بو سینه خفیه بون
 ییسته به جرم ده او بیتمه نامه . بان سیه .
 اخذانه هر سه اولدوی کی بریل ده عارف ده ده اجمعه بان طریقه مستوی . صام فردوسن
 بدی بر کسور لیر اولده بیلنه سزه نسیم ایدیه جلی ایسه . هوانک صورتی کور دیکر نادالی
 عارف ده ده نکت یا قافی اولوب اولدین . دیکر نغبه . قیل میاننده دوستونکده . ان شاء الله
 بولک نه قد . محروفان شاری نغمه لفسر .
 نه ! حضرت جمله هغه امانت اولام . عسه بان ایدیه اللولله اویم . کمال بکر و دیکر
 جانده . فائده آندی به سلام و مجتهد . هو دیه لکم هو . . .
 حلت در مولانا
 مللها بان

yıl da Arif Dede için niyaz toplama-
 mıştı. Saim kardeşimiz yedi yüz
 kûsur lira olan meblağı size teslim
 edecek idi. Havanın soğukluğunu
 gördükçe zavallı Arif Dede'nin ya-
 kacağı olup olmadığını, diğer fakir
 fukara meyânında düşünmekte-
 yim. İnşallah bugüne kadar mah-
 rukat tedariki neticelenmiştir.

Eh! Hazretim, cümleten Hakk'a

emanet olalım. Aşk-ı niyaz eder,
 ellerinden öperim. Kemal Bey ve
 diğer canlara, Faik Efendi'ye selam
 ve muhabbetler, Hû diyelim
 Hû...

Seg-i der-i Mevlâna⁽¹²⁾

Halil Can

(12) seg-i der-i Mevlâna: Mevlâna'nın eşiğinin kö-
peği.